

Rzecznik Praw Dziecka o roli obrońcy w sprawach wobec nieletnich

Rzecznik Praw Dziecka, Marek Michalak, wystosował list do samorządu adwokackiego, radcowskiego i Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, dotyczący roli obrońcy (adwokata) w sprawach wobec nieletnich oraz uwzględnienia tej tematyki w programie szkolenia aplikantów.

W liście Rzecznik przypomina, że w 2016 roku wydano wobec nieletnich 26 544 prawomocnych orzeczeń, w tym 15 189 o demoralizację i 11 355 o czyny karalne. Tryb postępowania wobec nieletnich reguluje ustawa z 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich, której celem, wyrażonym w preambule do ustawy, jest przeciwdziałanie demoralizacji i przestępczości nieletnich, stworzenie warunków powrotu do normalnego życia nieletnim, którzy popadli w konflikt z prawem bądź zasadami współżycia oraz dążenie do umocnienia funkcji opiekuńczo-wychowawczej i poczucia odpowiedzialności rodzin za wychowanie nieletnich na świadomych swych obowiązków członków społeczeństwa.

Preambuła kierowana jest do wszystkich organów i osób stosujących przepisy ustawy, w szczególności do policji, prokuratury, sędziów rodzinnych, kuratorów sądowych oraz dyrektorów zakładów poprawczych i osób tam zatrudnionych.

Rzecznik podkreśla, że prowadzone wobec nieletnich postępowanie powinno spełniać standardy rzetelnego procesu i być prowadzone w najlepszym interesie nieletniego, bez zbędnych opóźnień. Szereg aktów prawa międzynarodowego podkreśla szczególny charakter postępowań w sprawach nieletnich, zarówno ze względu na osobę, względem której prowadzone jest postępowanie, jak również wartość, wokół której są one zogniskowane, tj. dobro nieletniego.

Marek Michalak w liście zwraca szczególną uwagę na rolę w postępowaniu w sprawach nieletnich, który odgrywa obrońca ustanowiony dla nieletniego. Przepisy ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich - szczególnie po nowelizacji z 2013 roku - wyraźnie akcentują prawo nieletniego do obrony, w tym do korzystania z pomocy obrońcy (art. 18 a pkt 1 ustawy), a szereg przepisów szczegółowych gwarantuje obrońcy nieletniego możliwość skutecznego podejmowania działań obrończych. Obrońca ma przy tym obowiązek uwzględniać słuszny interes nieletniego (art. 32c paragraf 4 ustawy). Rola obrońcy oraz podejmowanych przez niego czynności procesowych w każdym postępowaniu jest niezmiernie istotna. Rzecznik Praw Dziecka podkreśla, że ze względu na osobę, wobec której prowadzone jest postępowanie w sprawach nieletnich oraz cel tego postępowania, od obrońcy nieletniego należy oczekiwać szczególnej staranności przy podejmowaniu działań na rzecz i w interesie nieletniego. Obrońca (adwokat, radca prawny) w toku całego postępowania - podkreśla Marek Michalak - powinien wykazywać się aktywnością i dbałością o sprawę nieletniego. Jego rola nie powinna zatem ograniczać się do zapoznania się z aktami sprawy i obecnością na rozprawie sądowej - napisał Rzecznik Praw Dziecka.

W jego ocenie, dotychczasowa praktyka sądowa pokazuje, że działania organów i osób stosujących ustawę o postępowaniu w sprawach nieletnich niejednokrotnie podejmowane są w sposób rutynowy, bez znajomości specyfiki tych postępowań oraz szczególnych gwarancji procesowych nieletniego. Przykładem są m.in. przypadki nie pouczenia nieletnich o przysługujących im prawach (np. prawa do odmowy składania wyjaśnień lub odpowiedzi na poszczególne pytania), niewielka aktywność obrońców nieletnich oraz prokuratorów, którzy nierzadko - według Rzecznika Praw Dziecka - w ogóle nie biorą udziału w postępowaniach w sprawach nieletnich. Bardzo rzadko sądy korzystają z możliwości alternatywnych form rozwiązywania problemów dotyczących demoralizacji nieletnich i popełniania przez nich czynów karalnych, a taką możliwość przewiduje art. 32j paragraf 1 ustawy.

Podsumowując, Marek Michalak stwierdza, że wielokrotnie nowelizowana ustawa o postępowaniu w

sprawach nieletnich jest aktem mało spójnym i czytelnym, co skutkuje licznymi trudnościami w jej interpretacji przez osoby, które na co dzień stosują ustawę.

W ocenie Rzecznika Praw Dziecka, za celowe należy uznać przybliżenie aplikantom sędziowskim i prokuratorskim, referendarzom sądowym, asystentom sędziów i prokuratorów, kuratorom zawodowym i aplikantom adwokackim i radcowskim problematyki odpowiedzialności nieletnich w Polsce, w tym zasad procesowych rządzących postępowaniem w sprawach nieletnich, z uwzględnieniem dorobku prawa międzynarodowego, który ustanawia standardy, na których powinien opierać się system sprawiedliwości wobec nieletnich. Ważne jest, by zagadnienie postępowania w sprawach nieletnich zostało potraktowane kompleksowo, z uwzględnieniem całości dorobku orzeczniczego sądów polskich, jak również Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

W związku z tym, Rzecznik zwraca się z prośbą o uwzględnienie w aplikacji sędziowskiej i prokuratorskiej, aplikacji adwokackiej i radcowskiej oraz programach szkoleń i innych cyklicznych form doskonalenia zawodowego zagadnienia dotyczącego postępowania w sprawach nieletnich.

W odpowiedzi na pismo Rzecznika Praw Dziecka, adw. Jacek Trela, prezes NRA, zwrócił się w tej sprawie zarówno do kierowników szkolenia aplikantów w Izbach Adwokackich i Komisji Kształcenia Aplikantów Adwokackich przy NRA, jak i Komisji Doskonalenia Zawodowego przy NRA o podjęcie działań w ramach przydzielonych kompetencji.

[\(czytaj cały list Rzecznika Praw Dziecka\)](#)